

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS**

LEK I FÖRSKOLAN OCH DESS BETYDELSE FÖR LÄRANDE

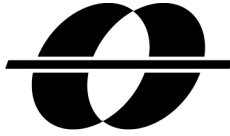
En kvalitativ intervjustudie av förskollärares uppfattning om lekens påverkan på barns lärande

**RAND SAEB ABDULAHAD
MONA YOUSIF**

Akademien för utbildning, kultur och kommunikation
Pedagogik
Självständigt arbete – förskolepedagogiskt område
Grundnivå, 15 hp.

Handledare: Olle Tivenius
Examinator: Karin Bergman
Termin: VT 20

År 2020

MÄLARDALENS HÖGSKOLA ESKILSTUNA VÄSTERÅS

Akademien för utbildning

SJÄLVSTÄNDIGT ARBETE

kultur och kommunikation

Kurskod PEA098

15 hp

Termin VT20

År 2020

SAMMANFATTNING

Rand Saeb Abdulahad och Mona Yousif

Lek i förskolan och dess betydelse för lärande

En kvalitativ intervjustudie av förskollärares uppfattning om lekens påverkan på barns lärande

Play in preschool and its importance for learning-a qualitative interview study of pre-school teachers perception of the impact of play on children´s learning

Årtal 2020 Antal sidor: 26

Syftet med föreliggande studie är att fördjupa kunskapen om förskollärares syn på leken i förskolan och hur lärande kan ske genom lek. En sociokulturell teori i sammankoppling med lekteori (homo ludens) som behandlas med kvalitativ ansats och semistrukturerade intervjuer med åtta förskollärarna. Resultatet visar att barn lär sig mycket och utvecklar sina kunskaper och förmågor inom olika områden som språk samt när de samspekar med varandra i både fri och planerad lek. Förskollärarnas roll är att ge barnen möjligheten att delta i miljöns utformning och att miljön ska skapas utifrån barns perspektivet. Slutsatsen av studien är att lek inträder hela tiden, och när som helst därigenom blir verklighet lärandet eftersom lärandet finns i allt barn gör. Förskollärarens närvaro har en stor betydelse i barns lek och lärande. Genom att förskolläraren ska vara närvarande och observera leken, uppfyller förskolläraren sin roll i att följa barns behov och intresse och planera verksamheten utifrån den här. Därför är det viktigt att förskolläraren, utgår från barns perspektiv i sitt yrkesmässiga förhållningssätt.

Nyckelord: lek, lärande, förskollärare, fri lek, barnperspektiv, barns perspektiv

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Problemområde, syfte och frågeställningar.....	1
2	Bakgrund.....	2
2.1	Begreppsdefinitioner	2
2.1.1	Lek.....	2
2.1.2	Lärande.....	2
2.1.3	Förskollärare	3
2.1.4	Fantasi i lek	3
2.1.5	Fri lek.....	4
2.1.6	Barnperspektiv och barns perspektiv	4
2.2	Barnkonventionen-Barns rätt till lek.....	5
2.3	Bakgrundslitteratur.....	5
2.3.1	Lek och lärande	5
2.3.2	Den pedagogiska miljön	6
2.3.3	Utvecklingspedagogik.....	7
3	Teoretiskt perspektiv	8
3.1	Vygotskijs sociokulturella teori	8
3.1.1	Proximala utvecklingszonen.....	8
3.1.2	Lek utifrån sociokulturell teori	9
3.2	Huizingas homo ludens-teori.....	9
4	Metod	10
4.1	Metodologi	10
4.2	Genomförande.....	10
4.2.1	Urval	10
4.2.2	Materialinsamling	10
4.2.3	Materialbearbetning	11
4.2.4	Material analys	12
4.3	Etiska överväganden	12
5	Resultat	13
5.1	Empiri.....	13
5.1.1	Förskollärarens roll	13
5.1.2	En inbjudande miljö.....	15
5.1.3	Lustfylld lärande	15
5.1.4	Lekens betydelse och samspel	16

5.2 Tolkning av empiri	17
5.2.1 Relationen mellan lärande och lek	17
5.2.2 Förskollärares delaktighet i lek	18
5.2.3 Inbjudande miljö	20
5.3 Resultatsammanfattning.....	21
6 Diskussion.....	22
6.1 Resultatdiskussion.....	22
6.1.1 Slutsats.....	24
6.2 Metoddiskussion	24
6.2.1 Pålitlighet och trovärdighet	25
6.3 Framtida forskningsfrågor	25
Referenser	27
Bilaga 1	29
Bilaga 2	30

1 Inledning

Under utbildningen till förskollärare har vi uppfattat vikten av att se alla barn och deras behov och förutsättningar som grund i verksamhetsplaneringen. Ett grundläggande begrepp är likabehandling, vilket inte innebär att alla barn ska behandlas lika, utan att de ska behandlas utifrån sina behov och förutsättningar. Som förskollärare är det viktigt att vara flexibel och kunna anpassa sin yrkespraktik till barns behov och förutsättningar, vilket dessutom innebär att förstå, bekräfta och följa bland annat läroplanen för förskolan.

Utbildningen i förskolan ska ta sin utgångspunkt i läroplanen samt barnens behov, erfarenheter och det de visar intresse för. Flödet av barnens tankar och idéer ska tas tillvara för att skapa mångfald i lärandet (Skolverket, 2018, s.13)

Begreppen *lek* och *lärande* löper som en röd tråd genom alla kurser på förskollärarytbildningen. De två begreppen har fångat vårt intresse och vår nyfikenhet då barns lek på förskolan utgör en grundläggande funktion för förskollärarnas arbete med barns lärande och utveckling. Lek på förskolan står i fokus i denna studie som inriktas mot förskollärares arbete med barnens lek på förskolan och hur lek förhåller sig och påverkar barns lärande och utveckling.

Lek ska ha en central plats i utbildningen. Ett förhållningssätt hos alla som ingår i arbetslaget och en miljö som uppmuntrar till lek bekräftar lekens betydelse för barnens utveckling, lärande och välbefinnande (Skolverket, 2018, s.8).

Genom egna erfarenheter från VFU-praktiker och utbildningen har vi noterat skiftande möjligheter för barns lek på förskolan. Vi har tidigare observerat att olika förskolor arbetar olika vid planerad och fri lek där vissa förskolor ger mer utrymme för den planerade leken på bekostnad av den fria leken. Dessutom har vi noterat att förskollärares kunskaper och uppfattningar av lek verkar variera. Detta är problematiskt då *lek* och *lärande* är så uttalat centrala för verksamheten.

Barns relationella utveckling förändras i leken. Genom att engagera sig i lek får barn många möjligheter till att pröva att göra saker själva, vilket ökar deras nyfikenhet på fler saker. Leken är en fri handling och kännetecknas av samma träning och upprepning som utspelar sig i ett fritt rum och en fri miljö, och att följa särskilda regler i sin egen tid. Att leken lever sitt eget liv, där barnen utvecklar sin motivation, sitt engagemang och sin drivkraft, synliggörs i leken (Engdahl och Ärlemalm-Hagser, 2015). I denna studie kommer vi därför att undersöka hur förskollärare arbetar med begreppen *lek* och *lärande*.

1.1 Problemområde, syfte och frågeställningar

Begreppen *lek* och *lärande* är centrala inom förskolepedagogiken, men verkar vara förankrade i varierande grad hos olika förskollärare. Vi som blivande förskollärare anser oss sakna kunskap i hur olika förskollärare arbetar med begreppen lek och lärande. Vi kommer härmed att undersöka vidare hur förskollärare förstår och arbetar med dessa begrepp i sin yrkespraktik.

Syftet med föreliggande studie är att fördjupa kunskapen om förskollärares syn på leken i förskolan och hur lärande kan ske genom lek.

Syftet uppnås genom att besvara följande konkreta frågeställningar:

1. Hur ser åtta förskollärare på relation mellan lärande och lek?
2. På vilka sätt, anser åtta förskollärare, att förskollärares delaktighet kan vara positiv eller negativ?
3. Hur, anser åtta förskollärare, att man som förskollärare kan bidra till en inbjudande miljö där lek och lärande förenas?

Frågeställningarna behandlas med kvalitativ ansats och semistrukturerade intervjuer med åtta förskollärare och sociokulturell teori i kombination med lekteori (homoludens).

2 Bakgrund

I detta kapitel presenterar vi först några begrepp som används frekvent i arbetet. Därefter presenterar vi forskningslitteratur, som utgör ett representativt ramverk för teoribildningen om det studerade fenomenet, och även annan belysande litteratur i ämnet.

2.1 Begreppsdefinitioner

I detta avsnitt förklaras innebörden av begreppen lek, förskollärare, lärande, fantasi i lek och fri lek utifrån olika författares och forskares perspektiv.

2.1.1 Lek

Lek definieras på olika sätt, således har vi valt att definiera lek utifrån vissa forskare som vi presenterar nedan. I leken använder barn sin kropp, språk och olika material för att skapa och utveckla sina erfarenheter och göra sin värld meningsfull beskriver Olofsson (2003) och Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2014). När barn leker tillsammans med andra kamrater utvecklar de sin samarbetsförmåga genom att lära sig att arbeta i grupp, turtagning och självkänslan.

Stensmo (2007) nämner att inom ramen för lek förekommer det olika lärandemöjligheter, exempelvis problemlösning, bearbetning av olika händelser och förmågan att utveckla kunskaper. Leken är ett dynamiskt möte mellan barnets tankar och känslor och det verkliga livet. I leken inträder en påhittad situation som framställs i handlingar. Barnen får använda sin fantasi i en handling för att sedan ge ett nytt främmande situation innehåll. I leken får språk betydelse för händelser som har utgångspunkt i den dynamik mellan idé och handling som är viktigt för leken (Lindqvist, 1996).

2.1.2 Lärande

Pramling Samuelsson och Johansson (2003), Thulin (2011) och Jensen och Jensen (2008) skriver att lärande uppstår genom samspel med andra vilket även kan ske hela tiden och i alla vardagliga situationer som barn möter. Lärande innebär förändring som påverkar en individs hållning, kunskap och färdigheter (Jensen & Jensen, 2008). Det handlar även om hur barn tillvaratar lärande och hur de går tillväga för att lära sig. Följaktligen behöver barnet ha en intention att lära sig.

Leken har stort betydelse inom lärande, barn utvecklar nya förmågor och kunskaper när de leker, hela barnet och dess omvärld involveras i lärande genom lek. Genom lärande exponeras den syn om barns engagemang och socialitet samt meningsskapande förståelse för omvärlden (Pramling Samuelsson & Johansson, 2003).

Hur lärande sker i förhållande till lek har vi valt att utgå från Øksnes (2011) som anser att barn lär sig något genom leken, leken har en betydande plats i förskoleverksamheten genom att knyta det till relevant lärande och erfarenheter eller en form av utveckling. Därav blir förskollärare mer inriktade på att förklara lekens förträfflighet som kan bidra till att ge barnen möjlighet till lärande och utveckling av sociala, historiska och kulturella sammanhang.

2.1.3 Förskollärare

Förskollärare har en central och avgörande roll i förskoleverksamheten vad gäller bland annat barns lärande, undervisning, utveckling och uppfattning samt förhållningssätt till sin omvärld. Enligt förskolans läroplan har förskollärarna ansvar för att bedriva undervisningen i enlighet med läroplanens mål. Dessutom anger förskolans läroplan riktlinjerna för bland annat förskollärares arbete för att främja barns utveckling och lärande (Skolverket, 2018).

Lillemyr (2013) lyfter fram förskollärarna som en central aspekt i barns utveckling och lärande där hen agerar bekräftande gentemot barnet, se barnet som subjekt och att se lärande i bemärkelse. Förskollärares roll är att även tillgodose varje enskild barns behov och betrakta barnet som en viktig medlem som tillhör en social och kulturell kontext. Vilket innebär att förskollärarna bör förankra en helhetssyn kring barnet i sitt pedagogiska arbete.

Sheridan, Sandberg and Williams (2015) anser att förskollärarnas ansvar är att stödja och stimulera barnet i sin sociala utveckling och arbeta för att barnet ska känna sig trygga i barngruppen. Författarna anser också att lärande ska ske utifrån barns intressen genom att förstå och fånga upp det som barnet intresserar sig i. Därför behöver förskolläraren ha didaktiska kunskap om hur hen ska fånga upp barnens intresse samt uppmärksamma barnen mot målområden och tydliggöra lärandeobjekt. Författarna skriver vidare att pedagogiska kompetenser uppnås genom att ställa barnen inför utmaningar som uppmuntrar de att utnyttja sina förmågor för att erövra nya kunskaper och färdigheter.

2.1.4 Fantasi i lek

Lindqvist (1996) anser att ordet fantasin är svårt att definieras. När barn leker använder de sig av fantasi som egentligen har sitt ursprung från verkligheten. I förskolan skapar barnen grunden om det erfarenhetsbaserade som de möter för att successivt komma på nya material att använda i lek. Barns förmåga till fantasilek sker genom att föreställa sig olika konkreta material som gör att ger barn möjlighet till tänkande och utveckling.

Vygotskij (1995) menar alltså att den märkligaste kopplingen mellan verkligheten och fantasin är att fantasin är beskaffad ur människans erfarenheter och verkligheten därför blir det omöjligt att fantasin skapar ur ingenting. Sandberg (2008) anser att barn är kunniga på att skilja mellan verklighet och fantasi. Att känslor och erfarenheter omformas samt tydas i leken och att fantasi processen finns alltid i leken (Vygotskij, 1995). Lillemyr (2013) benämner att när ett barn leker sätts verkligheten åt sidan, de går då in i fantasins värld, leken i sig blir ett uppdrag för barnet som tillåter dem att uppnå en inre tillfredsställelse. I leken glöms alla normer och krav som existerar i det verkliga livet, inga begränsningar som förhindrar barnens lek och därför vågar de leka fritt och våga vara unika.

Fantasin har en central funktion i en människas beteende och utveckling och kan utgöra ett hjälpmedel för att utvidga en människas erfarenheter. Fantasins bilder ger också ett inre språk åt vår känsla. Det är känslan som väljer ut enskilda element ur verkligheten och kombinerar dem till ett sådant samband som betingas inifrån, av vår sinnesstämning, och inte utifrån, av logiken hos bilderna själva (Vygotskij, 1995).

2.1.5 Fri lek

Den fria leken är en aktivitet av frivillighet och spontanitet som är oberoende av resultat, material eller annan belöning som skiljer fri lek från exempelvis ett arbete. Att villkor som miljö, mål och regler påverkar arbetet gör att fri lek är fri från dessa, istället är det tillfredsställelsen och handlingen som är viktigast. Den fria lek innebär frihet som i sin tur innebär att leken är fri från hot, otrygghet och ilska (Knutsdotter Olofsson, 1987).

Under den fria leken ges barn möjlighet att själva bestämma och påverka sina leksituationer samt själva välja sina lekkamrater. Här får barnen även möjlighet att självständigt tänka, styra, fatta beslut, och fantisera om roller och lekregler. Genom att få möjlighet till inflytande får barnen avgöra vem de vill leka med och hur leken ska konstrueras, de lär sig ta hänsyn och respektera varandra i leken (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003).

2.1.6 Barnperspektiv och barns perspektiv

Begreppen barns perspektiv och barnperspektiv har olika innebörd. Barns perspektiv innebär att förskolläraren utgår från att visa sig för barnet och låta barnet komma till tals och få hens röst hörd. Barnet blir således delaktiga i sitt eget lärande och omsorg i förskolans vardag. Det innebär att barn måste bli lyssnade på, men också tas på allvar. Mot denna bakgrund ska förskollärarna utgå från barns synpunkter och idéer vid skapandet av aktiviteter och miljöer. Förskollärarna bör följaktligen skapa situationer och miljöer som tillåter barnen att komma till tals och uttrycka sig i olika sammanhang. Förskollärarna strävar efter att barnen själva delger, lämnar sina aktiva bidrag och ges möjlighet att inverka på sitt vardagsliv. Härmed strävar förskollärarna aktivt in på ett barnperspektiv och att försöka närma sig barns perspektiv (Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2015).

Barnperspektiv innebär att förskollärare ser saker och ting istället utifrån vad hen tror är barns bästa, vilket för förskollärarna innebär att hen strävar efter att barnets

bästa ska förverkligas (Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2015). Barnperspektiv är det perspektiv som handlar om att fånga barns röster och det de ger uttryck för. Med andra ord handlar det om vilken plats barn ges i vårt samhälle, vilka generella erfarenheter som det ger barn och hur barnen formar dessa erfarenheter.

Barnperspektiv har bland annat blivit i olika sammanhang ett ord med stor retorisk kapacitet. I FN:s konvention om barns rättigheter framhävas att barn har rätt att göra sina röst hörda UNICEF Sverige (2009). Bland annat handlar barnperspektiv om att lägga märke till hur konsekvenserna ser ut för olika politiska beslut i de positioner som barn går med på att inta i ett bestämt samhälle (Halldén, 2003).

2.2 Barnkonventionen-Barns rätt till lek

I barnkonventionen artikel 31 står beskrivit att barn har rätt till leken.

I artikel 12 framhävs barns rätt till att uttrycka sig och sina åsikter fritt i olika frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tas tillvara utifrån hens ålder och erfarenheter (UNICEF Sverige, 2009). Denna artikel stimulerar att barnen ska få möjlighet att bli hörd likaväl som sedda som egna individer med rätt att påverka sin vardag (Öhman, 2011). De öppna frågor som rör barns behov och förutsättningar, barns intressen, vad de vill utforska och undersöka i sina lekar och hur förskoleverksamheten främjar en miljö på förskolan ska präglas av ett socialt klimat och barns delaktighet (Öhman, 2011).

2.3 Bakgrundslitteratur

I detta avsnitt presenteras tidigare forskning och annan litteratur som representerar aktuell kunskap och förståelse av de berörda områdena.

2.3.1 Lek och lärande

I leken uppstår ett möte inom barnet mellan den yttre och den inre världen baserad på egna upplevelser och erfarenheter av sin omvärld. Lek kan vara både seriöst och skojigt, med distans eller närhet samtidigt. Knutsdotter Olofsson (2003) refererar till Pramling Samuelssons syn på lek, barnen i leken kan upptäcka den fysiska världen som gradvis kan leda till rollek. I leken får barn möjlighet att använda verbalt och kroppsspråk och olika material som hjälpmedel för att kommunicera, skapa och gestalta sina erfarenheter som är meningsfullt för deras värld.

När barn leker med andra kamrater utvecklar de självdisciplin, förmåga att arbeta i grupp, arbeta med turtagning och samspel/samverka med andra. Barn tränar i leken olika färdigheter som att räkna, lyssna, samtala och läsa (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2014). Leken tyder barnets kunskaper i en omvandlingsprocess där handlingar och föremål får nya och främmande betydelser. Världen blir livlig och tydlig. I leken existerar både engagemang och distans och kan därför öka barnets medvetenhet för omvärlden (Lindqvist, 1996).

Forskningen om barns samlärande lägger fokus på förskolan som mötesplats. Här kan barnen få möjligheter att skapa nya sammanhang tillsammans med andra barn och öka sin sociala cirkel. I en sådan mötesplats samspelar barnen med andra barn och förskollärare, vilket leder till att barn lär sig av varandra, utvecklar och ändrar

sina sociala relationer. Konfliktsituationer som uppstår i lek är också viktiga för barns utveckling av sociala relationer och hur de samverkar. De lär sig hantera konflikter i olika situationer genom att kommunicera, samspela och utveckla sitt kritiska tänkande (Sheridan & Williams, 2018).

Lek påverkar de sociala aspekterna och vänskap vilket i sin tur har stor betydelse för lärandet. Genom lek lär barn att deras idéer, tankar och kompetenser blir betydelsefulla och i lek tränar barn på vad respekt är, respekt för det som finns i omgivningen och för varandra (Lillemyr, Søbstad, Marder & Flowerday, 2011)

2.3.2 Den pedagogiska miljön

Vissa forskare har kommit fram till att förskolans miljö och innehåll går att utläsas av både barn och vuxna, vilken innebär det både kan styra och begränsa barns lek. Miljön är något som ofta utgör en utmaning och en förgivettagande av förskollärare. Syftet är att få syn på vad som kan erbjudas i miljön och hur miljön kan ge barnet möjlighet för lek. Lyhördhet och närvarande förskollärare i förskolan är bland det som anses vara viktigt för att kunna identifiera vad som sker i rummet. Det är även viktigt att barn och förskollärarna är deltagande och närvarande i dialoger om vad som sker i rummet. Det är även viktigt med en stimulerande och utmanande miljö som avspeglar förskoleverksamheten med bland annat material kan bidra till att stimulera barnets sinnen. Avsikten bakom detta är att förskolan ska tillgodose barnets rätt om att ha tillgång till tillgänglig, varierat och stimulerande material i en miljö för lek, lärande och utveckling (Engdahl & Ärlemalm- Hagsér, 2015).

Engdahl och Ärlemalm- Hagsér (2015) refererar till Pramling Samuelsson och Sheridan som betonar förskolemiljöns betydelse för att barnet lär sig om sig självt och sin omvärld när hen möter världen i förskolan. Forskarna använder begreppet pedagogiska miljön som inbegriper miljöns fysiska utformning, material, samspel mellan barn och förskollärare, samt mellan barnen och den atmosfär eller den miljön som finns i verksamheten.

Vidare menar forskarna att miljön har stor betydelse för barns lek, lärande och utveckling. En utgångspunkt för förskoleverksamheten är att utgå från en helhetssyn på barn och barnens behov och formge miljön så att omsorg, utveckling och lärande formar en helhet. Syftet är att ge barnen möjlighet att i en kreativ och utmanande miljö ta reda på, och utforska alla sinnen, vilket innebär att miljön i förskolan bör anpassas utifrån barns behov och intressen (Engdahl & Ärlemalm- Hagsér, 2015).

Engdahl och Ärlemalm-Hagsér (2015) refererar till Fröbel som betraktade lek som metod som barn använder sig av för att uttrycka sig. Fröbel ansåg att barnen kunde via lek utveckla sina sinnen och att det samtidigt var ett pedagogiskt uppdrag att uppmuntra barns lek genom att organisera en bra och stimulerande miljö för lek. Leken står i centrum för den pedagogiska verksamheten, tillsammans kan barn och vuxna bilda en uppfattning för omvärlden genom att producera hanterbara och fiktiva världar. Genom en god lekpedagogik kan barnen få ett nytt perspektiv att se och förstå världen genom (Lindqvist, 1996). Pedagogiska rollen vid utveckling av en bra lekmiljö har stor betydelse för barns allsidiga utveckling. Det finns fyra viktiga elementet som kan betyda och avgöra mycket i barns lek, dessa är; tid, erfarenheter, utrymme och redskap. I leken har barnen behov av tid för att hålla leken djupgående

utan att bli avbrutna så att barnen får använda sina erfarenheter från leken i sin vardag (Kragh-Müller, Ørsted Andersen & Veje Hvitved, 2012). Hjort (1996) menar att när barnet ges möjlighet att leka utan att avbrytas i onödan visar förskolläraren respekt för barnets lek. Förskolläraren ansvarar för att leken ska vara länge utan att begränsa det med tid, utrymme eller regler så att lek att utvecklas. Hon menar att endast fantasi sätter stopp på hur långt leken kan pågå och vad som kan hända i lek därför kan inte lekstunderna ingå i ett fast, förutbestämt schema.

2.3.3 Utvecklingspedagogik

Resultatet av Engdahls (2011) avhandling *Toddlers associal actors in the Swedish preschool* visar att det finns ett ömsesidigt engagemang mellan barn och barn och mellan barn och pedagog i varaktigt gemensamt tänkande som är till nytta för lärandet. Förskolläraren skall vara flexibel och anpassa sitt perspektiv till barnens perspektiv för att främja tänkande och lärande om samma lärandemål. Flera studier har kommit med liknande resultat, som sammansatt till en utvecklingspedagogik. I denna teori ska de avsedda inlärningsmålen och lärandet samlas i lärande som kännetecknas av engagemang och nyfikenhet. Enligt denna teori leker och lär barnen sig på många olika sätt, förskollärarens uppgift blir att tolka och försöka förstå barnens handlingar samt möta och svara på barnens initiativ. Dessutom noterades det att barn är skickliga på att märka skillnader och reflektera över dem. Därför kan förskolläraren synliggöra inläringen genom att ordna variationer inom en invariantram (Engdahl, 2011).

I detta övergripande sammanhang menar Engdahl (2011) att lek är ett positivt inslag i småbarns liv som garanterar barnen en god start i livet. Internationellt uppskattar både föräldrar och förskollärare lek mycket, men förhållandet mellan lek och lärande varierade mellan länderna. Funktionerna i lek kan vara antingen att stödja lärande och sociala utvecklingen eller förmedla kunskap och lärande. Lek och inläring uppfattas vara ömsesidiga. I synnerhet ska förskollärarnas inställning variera från att vara stödjande men inte störa, till att vara möjlighetsgörare, mellan att vara distanserade observatörer till att ha en involverad och styrande. De övergripande resultaten visade barns kompetens att leka skickligt, koncentrera sig, skapa sociala relationer och visa empatiskt beteende. Resultatet visade också att alla små barn gynnas av att leka med sina äldre kamrater, vilket kan ha konsekvenser för organisationen av grupper.

Løndahl och Greve (2015) anser i sin studie att förskollärarnas deltagande i leken har kategoriserats, de tre kategorierna är inspiration, övervakning initiativ, deltagande och interagerande förhållningssätt. Forskarna lyfter upp följder av dessa förhållningssätt som förskollärarna använder sig av i förskolan. Det Løndahl och Greve (2015) kom fram till var att leken varade under längre tid när förskollärarna var deltagande och interagerade i leken med barnen och färre konflikter uppkom i samband med att förskollärarna övervakade leken.

Arnér och Tellgren (2006) menar att när förskollärare försöker utgå från barnperspektivet finns det många kritiska aspekter i sättet förskollärarna förhåller sig till barnen när de styr barns aktiviteter med regler som de vuxna har skapat själva. Deras studie har visat att de barn som var med i studien har uttryckt att de inte har

möjlighet att påverka deras lek och/eller att de har blivit hindrade eller avbrutna från leken när de vuxna har fått bestämma.

3 Teoretiskt perspektiv

I föreliggande studie har vi inspirerats av Lev Vygotskjis sociokulturella teori och av Johann Huizingas homo ludens-teori. De två teorierna kompletterar varandra och harmonierar fullt ut eftersom både fokuserar sig på barns lek och lärande samt lärande genom lek.

3.1 Vygotskjis sociokulturella teori

Lev Vygotskij (1995) var en rysk psykolog vars forskning än idag är användbar inom pedagogiken. Han grundade den sociokulturella teorin som går ut på att synliggöra en individs kulturhistoria för att förstå och bidra till individens utveckling. Kultur tolkas av honom som den samling av vad idéer, kunskaper, värderingar och andra resurser som människor anskaffar genom interaktion med omvärlden. I kulturellt sammanhang ingår det fysiska redskap och artefakter som är fyllda av vardagen. Generellt beskrivs i detta begrepp att kulturen är såväl materiel som immateriell. Utvecklingen av materiella resurser växelverkar med utvecklingen av idéer och intellektuella kunskaper som är ett mål för att synliggöra barns utveckling och lärande, där stor vikt ligger i den kulturella och sociala sammanhang (Vygotskij, 1995).

Samspel och kommunikationen är två centrala begrepp i det sociokulturella perspektivet. Genom kommunikation bygger barnen en bro mellan sig själva och sin omgivning (Säljö, 2000) som har tolkat av Vygotskjis teori. Sociala samspel leder till att barnet lär och utvecklar alla sina förmågor såsom de intellektuella, sociala, existentiella och emotionella utifrån Vygotskjis teori. Med andra ord ses lärandet utifrån det sociokulturella perspektivet som en social praktik som uppstår i samband med sociala relationer.

3.1.1 Proximala utvecklingszonen

Vygotskij (1995) skriver om proximala utvecklingszon begreppet som använder i samband med att redogöra för hur barn lär och utvecklar sig i samspel med andra. Begreppet proximala utvecklingszon består av två stadier av utveckling hos barnet. Den första stadie är barnets aktuella nivå som barnet befinner sig i nuläget utvecklingsprocess, i detta stadie visar barnet sig vara kapabel av att klara av något självständigt. I den andra stadie sker barnets utveckling i samband med en social relation i form av interaktion och samspel med andra, barnet lär sig att klara av något tillsammans med en vuxen eller mer kunnig kamrat inom ett område. Vygotskij anser att barnet lär sig mer genom den andra stadie, när barnet erfar sociala samspel med mer kunniga personer. Dessa samspel som sker mellan ett barn och en mer kunnig person leder till att kunskap bildas genom att barnet får en ökad förståelse eller till och med ny kunskap inom ett område. Först lär barnet sig att lösa uppgifter med hjälp av andra för att sedan lösa det på egen hand (Säljö, 2000).

De grundläggande färdigheterna som barn tillägnar sig i förskolan utifrån förskollärarnas synsätt är samspel, kommunikation och språk. Utifrån sociokulturella teorin innebär detta att förskollärarna kan skapa utmanande situationer för barn som triggas deras förmåga att tala, uttrycka sig och förklara genom samspel med förskollärarna och med andra barn (Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2015).

3.1.2 Lek utifrån sociokulturell teori

Lillemyr (2013) refererar till Vygotskij som lyfter upp leken som en viktig aspekt för barns lärande och utveckling där barnet genom den proximala utvecklingszonen interagerar med andra inom lek, de lär och utvecklar sina egna färdigheter. Fantasin är nödvändig för leken, det är ett verktyg som hjälper barnet att begripa och förstå verkligheten bättre. Lek är ett kreativt verktyg som låter barnen bearbeta sina erfarenheter och upplevelser av verkligheten för att uppnå en tillfredsställelse av sina behov och önskningar. Behov och önskningar triggas igång fantasiprocessen och fungerar därför som drivkraften bakom barns lek (Lillemyr, 2013). Fantasin skapas alltid med hjälp av material som tagits ur den givna verkligheten. Fantasiskapande aktivitet är rakt sammanhängande av förmögenhet och mångfald som finns i människans tidigare erfarenheter, vilken innebär att dessa bildar material som byggs av fantasikonstruktioner (Vyotiskij, 1995).

Enligt Vyotiskijs (1995) teori utgör leken ett underlag för barnets skapande. I leken framställer barnet sina utmärkande som tolkas utifrån sina erfarenheter och ger dem liv, barnet kan dramatisera, förvandla och överdriva. Barnen talar om en historia i sin lek, vilken betyder att lek och berättelsen är sammankopplade. Vygotskij menar att under lek är barnet jämnt ett steg före sig själv, barnet ökar sitt kunnande och självkänsla för att göra saker som hen inte kan göra i andra sammanhang (Lillemyr, 2013; Öhman, 2011). Lek blir härmed barnets egen potentiella utvecklingszon. Vikten av leken hjälper barn att expandera sitt kunnande och självständiga deltagande i aktiviteter och problemlösning. Utifrån Vygotskijns teori utvecklas barn genom att leka, således är lek en nödvändighet och central del för barns lärande och utveckling (Lillemyr, 2013).

3.2 Huizingas homo ludens-teori

Genom undersökning av kulturens lekelement som historisk företeelse kan man undersöka leken i dess självständiga och primära karaktär (Huizinga, 2004). Med lekelement i kultur menas det inte att kulturen framgår ur leken genom en utvecklingsprocess eller att det som i början är lek går över till att det inte är lek längre. Han menar att kultur sker i form av lek där barnet kan istället tillfredsställa livets behov. Under lek gestaltas samhällslivet i överbiologiska former och ges ett högre värde. Därmed kan samhällets uppfattning av livet och världen uttryckas. Kulturen har sin grund i leken då det i kulturens ursprung finns något som liknar leken. Kulturföreteelserna hamnar i bakgrunden i lek processen.

Leken utgörs av ett samspel där alla deltagande tävlar med varandra genom att exponera något som utmanar varandra. I lekens grundfaktor finns det regler som inkluderar bland annat pratande och handlande (Huizinga, 2004).

4 Metod

I föreliggande kapitel redogör vi för de metoder vi har valt och använt oss av för att samla material/empiri till vår studie. Den bakomliggande metodologin i avsnittet 4.1. Metodologi, vårt urval och vår operationalisering i 4.2 Genomförande Och våra forskningsetiska ställningstaganden i 4.3 Etiska överväganden.

4.1 Metodologi

Vi har i denna studie valt att använda oss av en kvalitativ semistrukturerade intervjuer som forskningsmetod. Bryman (2018) skriver att den vanligaste metoden för materialinsamling är intervjuer och att semistrukturerade intervjuer är en flexibel metod som är anpassningsbar och går att styra beroende på informanternas uppfattning och syn. Enligt (Stukát, 2011) behöver frågorna i en semistrukturerad intervju inte vara bundna till en förutbestämd ordning utan går att kasta om och anpassa beroende på intervjuens riktning. Med hänvisning till studiens syfte och frågeställningar har vi valt denna metod för datainsamling, då vi särskilt är ute efter: Förskollärares synsätt, perspektiv, erfarenheter och tankar kring ämnesområdet lek och lärande genom lek. Ljudinspelning är ett bra sätt att använda när man vill ha en djupare förklaring på intervjuernas innehåll. Då man i en kvalitativ studie oftast är intresserad av vad och hur informanterna säger (Bryman, 2018).

4.2 Genomförande

I detta avsnitt beskrivs hur metodologin operationaliseras för den föreliggande studien. I fyra underavsnitt beskriver vi hur urvalet gått till, hur vi samlat in material, bearbetningsprocessen och principerna för hur empirin har tolkats.

4.2.1 Urval

Urvalet av informanterna har anpassats och begränsats utifrån praktiska och tidsmässiga skäl, så kallat bekvämlighetsurval (Bryman, 2018). Vi har valt att intervjua åtta förskollärare, varav två idag arbete som förskolechefer. Samtliga förskollärare besitter varierade erfarenheter och kompetenser. Informanterna arbetade i varierande barngrupper i åldrarna mellan 1–5 år. Syftet med att intervjua både förskollärare och förskolechefer är att få ett fylligt material och ett helhetsperspektiv på studiens ämnesområde. Inför intervjun har informanterna fått mejl med en intervju förfråga, tillsammans med ett missivbrev med intervjuguide. I missivbrevet förekom det att alla deltagande informanter har möjlighet att ta del av det insamlade datamaterialet efter transkribering om de så önskar, dock har inga informanter visat intresse för det. Alla åtta personerna svarade med att de kunde och ville delta. Förskollärarna arbetar på sju olika förskolor lokaliserade i två olika kommuner, mellan Sverige.

4.2.2 Materialinsamling

I vår studie användes kvalitativa semistrukturerade intervjuer som tog 30–45 minuter. De fick själva bestämma tid och plats för intervjuerna. Vi lät informanterna att tala fritt vid intervjuerna, utan att våra egna värderingar skulle få möjlighet att leda informanten in på något bestämt spår. Samtalen utgick från konkreta frågor som

visas i bilaga (1). Intervjuerna genomfördes via videosamtal på Skype då den rådande Coronapandemin kräver detta. Alla samtal har skyddats och ingen information är möjlig att spåra till någon informant. Alla samtal har spelats in för att kunna lyssna på dem flera gånger och i så hög grad som möjligt, tillägna oss den faktiska informationen som delges.

4.2.3 Materialbearbetning

Vi lyssnade först på de transkriberade intervjuerna efter vad förskollärarna sagt. Därefter separerade vi varje utsaga som därmed blev synlig och självständig. Vi märkte alla utsagor med koder för att enklare kunna gå tillbaka till intervjuerna och tolka informanternas intentioner ytterligare. Därefter sorterade vi alla utsagor, för att kunna urskilja det viktiga i utsagans innehåll och utifrån detta bestämma kategorikoder, som ett initialt sorteringsbegrepp. Sedan jämförde vi de kodade utsagorna, för tydligare kunna urskilja deras kategoritillhörighet. Alltefter att vi läste kategorierna flera gånger, växte bilderna av de olika kategorierna fram och vi kunde beskriva dem med fokus på deras kärna. Utifrån dessa bilder försökte vi att mejla ut det som utifrån forskningsfrågorna var viktigt. Dessa bilder skildrades som en berättelse, illustrerad av betydelsefulla utsagor från intervjuerna (Yin, 2013). Nedanstående exempel visar hur vi arbetat med kategorin *pedagogiska rollen, lärande genom lek, inbjudande miljön, lekens betydelse och samspel*.

Utsaga 20: När förskollärarna är medvetna om lekens roll i barnens lärande och närvarande i barnens lek utan att styra och ställa, kan de se till barnens behov och utvecklar barns lärande på olika sätt (A) initial kod: Pedagogisk roll som väcker barnens lust till lärande, barnen utvecklar utifrån deras behov.

Utsaga 35: Att vara en god förebild genom att respektera barnens välja och lekregler, och att vara flexibel och kunna vägleda barnen i leken vid behov samt inte bestämma över (D) initial kod: Förskolläraren kan vara med i leken men på barnets villkor, att låta barnen styra, Att hitta en balansgång och kunna läsa av situationen.

Utsaga 60: förskollärare måste skapa tillåtande miljö som stimulerar barnens lek och lärande (F) initial kod: miljön kan vara ett förhinder i leken, den viktiga förutsättningar till leken som gynnar barnens lek och lärande är tillåtande miljö som således är viktigt.

Utsaga 91: Barn lär sig att kommunicera med andra, förhandla, respektera och lära känna sina och andras känslor (E) initial kod: Barn lär sig samspel med andra barn, barn hjälper varandra.

Utsaga 58: Majoriteten av tiden går till leken på olika sätt t.ex. fri lek, planerade aktiviteter, m.m. (G) initial kod: Det är olika från förskola till förskola och från pedagog till pedagog.

Utsaga 64: Med hjälp av leken kan förskolläraren utmana, tillföra och skapa undervisningssituationer. Förskolläraren kan ta fasta på ett intresse/behov som ett barn har och genom leken kan hen skapa undervisningssituationer för lärandet (B) initial kod: Lärandet sker hela tiden, förskolläraren ska vara medveten om vad är syftet för leken.

Utöver dessa sex utsagor fanns ytterligare 100 som innehöll material som grund för kategorier *pedagogiska rollen*, *inbjudande miljön*, *lärande genom lek* och *lekens betydelse och samspel*. De initiala koderna utgjorde hanterbara begrepp för kodning på nivå 2, kategorikodning (Yin 2013).

Alla utsagor som genom detta kodningsförfarande kunde grupperas lästes tillsammans för att identifiera det gemensamma. För det som skulle komma att bilda kategorierna *Förskollärarens roll*, *En inbjudande miljö*, *Lärande genom lek*, *Lekens betydelse* och *Samspel* framstod flera kategorikoder som gemensamma. Det sammanhållande kittet i kategorierna är sådant som knyter an till *Förskollärarens roll*, *En inbjudande miljö*, *Lärande genom lek*, *Lekens betydelse* och *Samspel*, varför det i fortsättningen blev kategorins arbetsnamn och slutligen dess definitiva namn. Samtliga av kategorins utsagor vägdes in för att fånga upp olika nyanser. Därefter överfördes koder till alla ingående utsagor som speglar kärnan i de respektive kategorierna signifikanta citat valdes ut för att illustrera dessa bilder.

4.2.4 Material analys

Med stöd av lev Vygotskjis sociokulturella teori och av Johann Huizingas homo ludens-teori har vi tolkat, förstått och tilldelat mening åt empirin, för att därigenom kunna besvara forskningsfrågorna. En väsentlig princip är att kategorierna är delar av en och samma helhet och att denna helhet ska framträd som trolig, koherent, vara allmänt utformad och göra uppenbar för det osynliga blotta ögat. Därigenom uppfylls sanningskriterierna (Tivenius, 2015).

Empirin bildas av fyra kategorier som var klappersten som bilder av samma slag som vi har fångat upp som viktigt för informanterna. På så vis kan vi läsa kategorierna ur dess teoretiska perspektivs aspekt och besvara våra forskningsfrågor.

När olika tolkningar av någon del förekommit har vi valt den tolkning som lev Vygotskjis sociokulturella teori och av Johan Huizingas homo ludens -teori med andra delar. Exempelvis hade vi att förstå hur kategorin *Förskollärarens roll* kan bidra till att besvara den forskningsfråga som lyder: *Hur ser åtta förskollärare på relation mellan lärande och lek?* Först hade vi konstaterat att *Förskollärarens roll* innebär att aktivt delta i det av Vygotskji och av Huizinga beskrivna samspelet som innebär att drivkraften verkar vara förskollärarens sätt att använda lek som verktyg för att utveckla barn i lärande, vilket leder till det upprepade lärande som sker genom lek (Huizinga, 2004).

Vi skrev fram resultatet på samma allmänna abstraktionsnivå som den i bakgrundskapitlet redovisade litteraturen för att kunna möta denna på ett meningsfullt sätt. Då databearbetningen och tolkningarna utvisar mot ny kunskap som är osynligt för blotta ägnat uppfylls även det atletiska sanningskriterier (Tivenius, 2015). Mer om sanningskriterier kommer att redogöras för i studiens avsnitt 6.2.1 *Pålitlighet och trovärdighet*.

4.3 Etiska överväganden

I detta avsnitt presenteras de etiska principer för forskning som Vetenskapsrådet (2017) har publicerat vilka har beaktats och använts noggrant. En generell princip är

att ingen person ska utpekas eller lida skada av forskningen. Konkreta principer är *informationskravet*, *nyttjandekravet*, *konfidentialitetskravet* och *frivillighetskravet*. Informanterna informerades om dessa principer tillsammans med uppgifter om studiens förutsättningar och om hur den ska användas. Dessutom informerades informanterna att deras medverkandet är frivillig och kan avbrytas när som helst utan konsekvenser.

Särskilt betonades vikten av konfidentialitetskravet i syfte att övertyga informanterna att de kan vara fria att säga vad de vill utan risk för deras egen del.

5 Resultat

I detta kapitel presenteras först studiens empiri som utgörs av fyra kategorier i avsnittet 5.1 Empiri. Dessa kategorier tolkas, förstås och tilldelas mening i belysning av det teoretiska perspektivet för att besvara studiens frågeställningar i avsnittet 5.2 Tolkning av empiri. Resultatets viktigaste innehåll sammanfattas slutligen under rubriken 5.3 Resultatsammanfattning med allt sådant som tas med till resultatdiskussionen. Citaten som kommer att presenteras i detta kapitel är tagna från informanternas svar, dessa utgör underlag för våra kategorier.

5.1 Empiri

I detta avsnitt presenteras i varsitt underavsnitt de fyra kategorier som utgör studiens empiri och som är genererade av det insamlade materialet. Dessa är *Förskollärarens roll*, *En inbjudande miljö*, *Lärande genom lek*, *Lekens betydelse* och *Samspel*. Rubrikerna avspeglar kategoriernas kärna.

5.1.1 Förskollärarens roll

Leken används av förskollärare på förskolan som underlag i undervisningssyfte med hänsyn tagen till barns intressen och behov. Kärnan i kategorien *Förskollärarens roll* är att barns lekstunder tillsammans med andra barn eller med vuxna i närheten styrs i första hand av barnet. De pedagogiska bekräftelse, uppmuntran och närvaro är avgörande för barns lärande och utveckling

Jag tänker att det behövs både fri lek och styrd lek på förskolan. Med hjälp av leken kan jag som pedagog utmana, tillföra och skapa undervisningssituationer. Jag kan ta fasta på ett intresse/behov som ett barn har och genom leken kan jag skapa undervisningssituationer. Eftersom alla barn är olika anpassar jag mitt arbetssätt med att stötta och vägleda barn utifrån deras behov och intressen.

Eftersom barn är olika med olika behov och intressen behöver förskollärarna anpassa sitt arbetssätt för att möta barnen i deras lärande och utveckling i samband med lek.

Det finns barn som har svårt för sociala samspel och leka med andra barn. Då är jag som pedagog en viktig förebild och lekkamrat, vi leker med turtagning så att barnen får chans att delta, leka i mindre grupper, ha barnet när eller i knät när vi leker med andra barn så barnet kan känna sig trygg. Det gäller också att se vad som intresserar barnet för att locka till lek. Det kan även vara så att barnet har lättare att leka i olika miljöer, t.ex. i skogen då kanske barnet kan få vara i skogen vid fler tillfällen.

Det finns två former av lek som båda används av förskollärarna i sitt arbete och som är nödvändiga för att kunna utforma verksamheten i syfte att främja barn lärande och utveckling. Dessa former är fri lek och styrd lek. Både formerna behövs för att hjälpa förskollärare förstå barnet och utmana hen i sin utvecklingsnivå.

Under planerad lek arbetar jag med att ta fram olika delar hos barn för att se hur de har utvecklats för att sedan planera vidare verksamheten, då observerar jag olika faktorer såsom barns språk, motorik m.m. Under fri lek tillåts barnen leka och styra leken helt själva medan jag observerar utan att integrera. Här kan jag se vad barnen klarar av att göra på egen hand och hur de samspelar med varandra som också är viktig vid verksamhetsplanering.

Det finns flera roller en pedagog kan inta under barns lek såsom ledande, delaktig och/eller bara närvarande dock utan att ta över leken och bestämma allt. Barn ska ges möjlighet att själva leda och leka. Vilken roll en pedagog intar avgörs av vilket syfte leken har.

Som pedagog kan jag ha olika roller i leken, jag kan hjälpa barn som inte har knäckt lek koden genom att styra leken, men jag kan också vara med i leken men på barnets villkor för att låta barnet/en styra. Men inte ta över leken genom att bestämma. Det gäller att hitta en balansgång och kunna läsa av situationen. Vilket syfte jag har genom att vara med i leken baseras främst på om jag får vara med i leken eller inte. Då frågar jag barnen om jag får vara med, om de säger nej får jag bara acceptera det och observera från avstånd. Jag tror inte att man kan tvinga sig in i leken.

Huvudsyftet med att vara närvarande är att kunna hjälpa barnen i deras utveckling genom att förstå deras verklighet utifrån deras lek. Alltså kan förskollärare tolka barns verklighet genom att tolka leken.

Som förskollärare kan jag observera barnen genom att ställa mig vid sidan och bekräfta de med ett leende. Min roll är att agera som förebild, utveckla barnen och få dem att känna sig sedda. När jag deltar i lek har jag observerat att barnen ofta ger mig en positiv roll i leken som exempelvis mamma och förväntar sig ett visst beteendemönster av mig som låtsasmamma. Deras förväntningar ger mig en bild av barnens hem och relationer. Detta gör att jag kan förstå de bättre och närma mig deras uppfattning av sin omvärld.

Det är genom att vara närvarande i barnens lek som förskollärarna kan fånga upp det som barnen tycker är viktigt för dem just nu. Genom att delta i leken kan sedan förskolläraren föra in olika idéer som tar leken vidare, medla och ge strategier vid konflikter, och skapa möjligheter för alla barn att delta utifrån sina förutsättningar.

Förskollärarna finns med som stöd, upprepar och benämna saker med dess rätta namn och utmanar på olika sätt. Förskollärarna är även de som skapar en miljö som inspirerar till olika sorters lek.

Det råder många skillnader mellan planerad och fri lek. Till skillnad från planerad lek utgör fri lek risk för utanförskap. Vissa barn exkluderas i leken medan andra bestämmer allt helt själva och sätter regler. Detta kan upplevas både som positivt och negativt för barns utveckling.

I planerad lek är jag som förskollärare ledande och uppmärksam för hur barn leker, jag sätter regler och bestämmer att ingen lämnas utanför. Men i fri lek bestämmer barnen själva vem de vill leka med. Vissa kan hamna utanför och vissa sätter alla regler och bestämmer allt själv utan att ge utrymme till andra att påverka leken.

5.1.2 En inbjudande miljö

Kärnan i kategorin *En inbjudande miljö* är att bjuda in barn till olika sorters lek där rummen har olika funktioner. Det ska vara tydligt var saker har sin plats, lätt att sortera, bilder som inspirerar, man kan använda både golv, väggar och tak. Barnen ska även kunna förändra miljön utifrån sin lek, kunna tillföra och ta bort. Detta innebär att miljön ska vara inspirerande för barnen och vara tillgänglig för dem.

en kloss blir en telefon, en hink blir en kastrull, en duk blir en klänning...

Lärandemiljön är viktig för barns lärande och utveckling men för att lärande ska uppstå behövs en pedagog med stort ordförråd som vägleder barnen i den rådande miljö.

Vi arbetar med de uppdukade miljöer utifrån Reggio Emilia filosofin. Det är verkligen väldigt snyggt uppdukat, man tillför dessa vackra miljöer något till barnen exempelvis språk, samspel eller matematik för när pedagog sitter med och aktivt deltar i barnens utforskande av materialet. Här måste jag poängtera hur viktigt det är att förskolläraren kan namnet på den uppdukade materialet och har ett rikt ordförråd för att det ska ske ett lärande.

Förskolläraren ser miljön utifrån barns synvinkeln för att kunna skapa en lärorik miljö.

Bra miljö är den viktiga förutsättningen till leken, och där ingår trygga miljö, lockande material och inspirerande bilder och dokument. Miljöerna både ute och inne är viktiga tillåtande. För att kunna konstruera lockande miljö tänker jag på barnen och sätter mig i samma höjdnivå som de för att se vad de ser, vad uppfattar de och vad fångar deras intresse och skapa miljön utifrån det. Därför är det viktigt att vara lyhörd på vad barnen uttrycker och förstå det.

En god miljö innebär att barnen ges goda förutsättningar för lek i form av tid, utrymme och material. Lek kan uppstå när som helst och var som helst och med vilket material som helst. Det är bara fantasin som kan sätta stopp om goda förutsättningar erbjuds.

Att förbereda verksamhetens miljö för lek, tillföra material, bilder, inspirera genom en saga, sång, musik och dans, skapande etc. kan barn inspireras till lek. Det måste också finnas utrymme för lek och en tillåtande atmosfär så att leken får ske i exempelvis hallen och inte är styrd till vissa delar av rummet. I rollekar kan barn som har god tillgång till material kan barnen vara påhittiga t.ex. använda klossar som telefon m.m.

5.1.3 Lustfylld lärande

Barn lär sig och utvecklas genom att leka och samspela med varandra. Barnens lek är med andra ord en nödvändighet för deras sociala tillvaro, lärande och kreativitet.

När barnen leker t.ex. vid hemvrån utvecklar de sin fantasi och föreställningsförmågan, men även förmågan att fungera enskilt och i grupp, samarbeta och hantera konflikter. Barnen tränar språket genom att använda och förstå begrepp. De utvecklar också språket genom att uttrycka och kommunicera upplevelser, tankar och erfarenheter i olika uttrycksformer bland annat dramatisering.

Barnen reflekterar kring deras verklighet och uttrycker det i lek. De lär sig även likabehandling och värdegrunder i lek.

Jag upplever att barn i lekar ofta leker det som de varit med om eller är nyfikna på som mamma/pappa/barn, affär, skola, förskola, buss m.m. När de leker bestäms lekregler,

turordning och hur de ska förhålla sig till varandra, de lär sig att inte göra illa varandra och prata till varandra med respekt.

Eftersom barnens lek är direkt knuten till deras verklighet är det viktigt att förskollärarna besitter kunskap i barnets kulturhistoria som barnet tar med sig hemifrån. Barnets bakgrund är en viktig aspekt vid utformning av verksamhetsplaneringen.

På en förskola finns det många barn med olika bakgrunder och erfarenheter, när vi närmar oss deras värld och förstår deras historia blir det enklare att väcka deras intresse för lek, samarbete och lärande och kunna planera aktiviteter utifrån det barnet intresserar sig i.

Genom insyn i barnets kulturhistoria och erfarenheter kan förskollärares arbete för barns främjande av lärande och utveckling genom lek förenklas.

Gott samarbete med barnets föräldrar ger oss en bild av barnets hem och bakgrund vilket i sin tur hjälper oss avgöra vad barnet tycker om att göra. Dessutom är föräldrasamverkan som facit för oss, vi lär oss hur vi kan jobba för att väcka barnets intresse för någon hen inte är intresserad av annars.

Observationer och deltagande i lek ger förskolläraren möjlighet att se hur barn tillvaratar sig nya begrepp och hur hen utvecklas genom att använda sig av de nya begreppen i nya sammanhang. Dock innebär detta i vissa fall att barn lär sig sådant som är irrelevant att lära sig från förskolan.

Genom att observera barns lek kan jag se hur barnen utvecklar sig genom att lära sig och använda nya begrepp när de leker med varandra. Många gånger konstaterar jag hur barn lär sig ord av varandra, det kan ibland även handla om svordomar tyvärr.

Barnens lustfyllda lek består av en hel del språk, naturvetenskap, teknik och matematik.

När barnen leker rollekar såsom mamma, pappa barn präglas leken av matematik och språk som finns hela tiden i deras lek. De räknar hur många tallrikar det ska dukas före måltiden, hur lång tid det tar för pappan att åka från och till jobbet och diskuterar olika familjekonflikter som de hittar på. När barnen bygger kojor av olika tillgänglig material lär sig de teknik.

5.1.4 Lekens betydelse och samspel

Leken är A och O i förskolan, men är inte lätt att definiera. Leken står bl.a. för glädje och fantasi och tar form inom rollek och regellekar, exempelvis som grupplekar. Allt lärande sker genom leken. Barnens kognitiva förmåga utvecklas i leken, de lär sig förhandla, kompromissa och givande och tagande genom leken; leken blir ett lustfyllt lärande. Barnen leker sina nyvunna språk och härmar genom roller sina nya kunskaper i leken, Leken är viktig för att barnen ska lära sig värdegrund och likabehandling.

Eftersom leken är överhuvudtaget i förskolan, då blir det någonting fint och bra för alla barnen i förskolan, där måste alla barnen känna sig trygga på förskolan. Tryggheten som alla barn måste känna sig av sker genom att förskolläraren knyten än för att skapa en trygghet för barnen både i gruppen och varje enskilt barn. Utifrån läroplanens mål att förskollärare bör skapa goda relationen för barn i förskolan. Förskolan ska också vara en plats som kan utmana barns lek så att den kan vidgas I förskolan ska barn ha utrymme att leka, såväl vad gäller tid som plats.

Lekens betydelse utifrån läroplanen kan på förskolan gestaltas som ett gemensamt projekt. Projektet har tydliga mål, t.ex. språkliga mål, som har en tydlig koppling till läroplanen.

På förskolan jag arbetar på har vi ett gemensamt projekt som vi kallar för "Vem vill vara med – läsa, leka, utforska", ett projekt där böcker och lek möts och där barn och förskollärare leker tillsammans med inspiration i böcker. I projektleken styr förskollärare ganska mycket för att leken ska kunna styras mot de mål vi har med projektet men också för att utmana barn. Exempelvis när barnen leker, läser och utforskar böcker om kjoor utvecklar de sin förståelse för teknik, när de leker affär lär de sig matematik samt utveckla sitt språk när de kommunicerar och läser de böckerna.

Lekens ställning har förändrats under de senaste åren, där leken har fått ett ordentligt uppsving i förskolan. Det finns ett stort intresse för leken igen, vilket innebär ett stort fokus på bl.a. ett utforskande hos barnen.

Jag upplever att leken de sista åren fått ett ordentligt uppsving i förskolan och att det finns ett stort intresse för leken igen. [...] Jag upplevde också att när begreppet undervisningen "togs in" i förskolan att leken inte riktigt rymdes tillsammans i begreppet.....

Det är också viktigt att vara medveten om att det sker avbrott i leken, oftast rutiner som styr förskolans vardag med bl.a. måltider, vilket gör att barnen nog upplever att leken ganska ofta blir avbruten. Förskollärare kan undvika avbrott i barns lek genom att uppmuntra barnen att återvända till sin lek efter att de deltar i viktiga rutiner.

De avbrott jag tycker att vi ska undvika i förskolan är för att barnen ska göra något annat som vi förskollärare tycker är viktigare utan att barnen delar den tanken – att tvinga barn från en lek till en tråkig samling är inte ett bra avbrott. Men å andra sidan är det nödvändigt att barnen följer rutiner som är viktiga för deras utveckling såsom mat och vila, då kan de återvända till leken senare med mer energi...

5.2 Tolkning av empiri

I detta avsnitt tolkar vi vår empiri för att förstå den och tilldela den mening i syfte att kunna besvara våra frågeställningar vilka utgör grunden för avsnittets organisation. All tolkning är gjord utifrån det teoretiska perspektivet, sociokulturell teori och Huizingas homo ludens-teori i kombination.

5.2.1 Relationen mellan lärande och lek

I detta avsnitt besvaras forskningsfrågan som lyder: *Hur ser åtta förskollärare på relation mellan lärande och lek?* Som kopplas till kategorierna från empirin för att hjälpa vid bevarandet av denna fråga är Lustfylld lärande och Lekens betydelse och samspel.

I kategorin *Lustfylld lärande* visar samspelet mellan lek och lärande och att lärande och utveckling sker parallellt med leken. Barn lär sig genom att leka olika lekar, både fri lek och planerad lek är viktiga faktorer för barns lärande. Under lek använder barnen sig i stor utsträckning av fantasin som i grund och botten är baserad på deras egen verklighet. Barn använder ord och begrepp som de lär sig hemma när de kommunicerar och samspekar med varandra på förskolan. De använder orden i olika sammanhang och inspirerar andra barn att lära sig och använda dessa ord själva i nya sammanhang. Alltså förs lärandet vidare från ett barn till ett/flera barn genom kommunikation och samspel. Detta tolkat genom Vygotskjis sociokulturella teori om

att barn lär sig genom att kommunicera och samarbeta med andra i sin omgivning. Vygotskji nämner även de intellektuella, sociala, existentiella och emotionella förmågor som utvecklas när barnen samspekar med varandra.

I samband med lek utvecklar barnet olika kompetenser och kunskaper inom olika områden. När barn kommunicerar använder de sig av språkverktyget för att problematisera, dramatisera och hantera konflikter som uppstår i samband med lek. Förutom språkutveckling lär sig barnet mer om sin omvärld. Barnet utvecklar sina färdigheter inom bland annat matematik, naturvetenskap och teknik i lekar såsom kassörer, läkare, bygga koja av befintligt material m.m.

Barn utvecklar dessutom sin kognitiva förmåga i samband med lek, de lär sig att utveckla sociala och intellektuella färdigheter när de leker ihop. I lek uppstår ofta konflikter som lär barnen att förhandla och kompromissa samtidigt som de lär sig om värdegrunder, likabehandling och respekt. Ur Huizingas (2004) homo ludens perspektiv är detta tolkat att leken utgörs av ett samspel där alla deltagande tävlar med varandra genom att exponera något som utmanar varandra. All lek innehåller någon form av uttalade och/eller icke uttalade regler som aktiverar det ”barnliga leksinnet” hos barnet där ära, överlägsenhet och värdighet eftersträvas. I lekens grundfaktor finns det regler som inkluderar bland annat pratande och handlande.

I kategorin *Lekens betydelse och samspel belyses* vikten av leken och hur undervisningsbegreppet på förskolan kan ha gett inslag av att leken exkluderas i begreppet. Barn har ett stort behov av att leka själva och/eller med andra, när barn leker sätts deras fantasi i gång och de glädjas av leken. Därvid uppstår ett lustfyllt lärande. Barn samspekar med andra för att lära sig nya saker och utvecklas. Vygotskji (1995) lyfter upp utvecklingszon som innebär att barn utvecklas och lär sig i samspel med andra i sin omgivning. Det kan vara ett mer erfaret barn eller en vuxen som en förskolepedagog.

Förskollärarna ska således utgå från styrdokumentet i sin yrkespraktik, de ansvarar för att planera lekar som inkluderar böcker, de bör utgå från läroplanens projekt kring läsandet; ”vem vill vara med – leka, utforska och läsa?”. Lek kopplas även till litteratur och böcker som inspirerar barnen att närma sig skriftspråket. Det kan handla bland annat om att barnen dramatisera böckers innehåll. Detta innebär alltså att genom lek möter barn läs- och skriftspråket också.

5.2.2 Förskollärares delaktighet i lek

Här försöker vi besvara studiens andra frågeställning, På vilka sätt, anser åtta förskollärare, att förskollärares delaktighet i lek kan vara positivt eller negativt? Från resultatet ovan har vi uppmärksammat att förskollärarna inte har nämnt några negativa aspekter om förskollärares delaktighet i lek. Analysen nedan kommer att genomföras med stöd av de två teoretiska perspektiven av Vygotskijs sociokulturella teori och Huizingas homo ludens-teori gör vi tydligt och nyanserat bild om de fyra kategorierna. Dessa är pedagogiska rollen, ett inbjudande miljö, lekfylld lärande, lekens betydelse och samspel.

Utifrån pedagogiska rollen kategorin anses förskollärare uppfylla en viktig del i barns lek, de kan vara delaktiga i barnens lek genom att deras närvaro och deltagande, men de kan också bara observera barnens lek från avstånd för att kunna gå in i leken om/när det behövs. När förskollärarna är medvetna om lekens roll i barnens lärande och är närvarande i barnens lek utan att styra och ställa, kan de tillgodose barns behov och utvecklar hans lärande på olika sätt. Att duka fram och förbereda miljön på förskolan som väcker lust att leka och fundera på saker och ting är ett sätt att visa förskollärarnas delaktighet i barns lek. Genom att delta i leken kan förskolläraren föra in olika idéer som tar leken vidare, meddela och ge strategier vid konflikter samt skapa möjligheter för alla barn att delta utifrån sina förutsättningar. Vilket betyder att förskollärarna agerar som förebild för barnen, visa värme och relation i leken, samt utveckla barn och visa på hur ska vara mot varandra i leken. Det viktigt att bekräfta barnen emellanåt.

Ur *En inbjudande miljö* kategorin krävs det att förskollärarna ska bereda miljön så att det ska vara inbjudande till olika sorters lek där rummen ska uppfylla olika funktioner. Det ska vara tydligt var saker har sin plats, lätt att sortera, bilder som inspirerar och ha möjlighet att använda både golv, väggar och tak. Barnen ska även kunna förändra miljön utifrån sin lek, kunna tillföra och ta bort för att anpassa det efter sina behov. Miljön ska vara inspirerande för barnen, vara tillgänglig och varierat samt ge barnen tillgängligt i deras utvecklingsnivå. Alltså ska miljön anpassas efter att utmana barnen i enlighet med barnens intresse och ålder. Barnen gillar utmaningar, därför är det viktigt att duka fram utmanande stationer på förskolan som lockar barnen att prova på nya saker till exempel hinderbana i rummet och att skapa instrument av naturmaterial (kottar, pinnar, bark osv).

Förskollärarna skapar tillåtande miljöer genom att stimulera barnens lek och lärande. Det är viktigt att förskollärarna inbjuder barnet till en miljö så att det kan dra igång leken så tidigt så möjligt i så låg ålder som möjligt. Det gör de genom att erbjuda inspirerande miljö och lekfulla aktiviteter som lockar både barn och vuxna till leken till exempel (leka med sånger och böcker). Däremot behöver leken inte ske i en särskild plats utan kan ske vart och när som helst. Rekvisita till lek behöver finnas men barn är också uppfinningsrika och gör sin egen rekvisita av det som redan finns.

Lekfylld lärande innebär att i allra flesta situationer som barn befinner sig i tillsammans med andra människor både vuxna och barn lär sig barnen samarbeta och samspela med andra. Med en närvarande pedagog skulle det kunna bidra till att allt samspel leder till lärande. Exempelvis kan det finnas situationer som kan vara jobbiga för vissa barn om de inte får vara med eller att det finns några dominanta barn som styr med järnhand leken för sin fördel, eller när barnen inte förstår leken. I sådana situationer kan förskolläraren i lek vara aktivt, finnas som stöd och att vara uppmärksam för att ingripa och hjälpa barnen så fort det blir aktuellt.

För *Lekens betydelse och samspel* är det viktigt att barnens kognitiva förmåga utvecklas, de lär sig förhandla och kompromissa genom givande och tagande i leken. Genom observationer av lek kan förskollärare se vilka barn som behöver mer hjälp och vägledning, till exempel det tysta barnet, för att stötta och pusha barnet i leken. Bland annat krävs det att man som pedagog måste hitta balans för att göra det

möjligt och att medvetandegöra för sig barns tillhörighet varje enskilt barns behov i sin utveckling.

I leken sker alltid lärandet i samspel med andra oavsett om den är positivt eller negativt. Med denna förståelse anser förskolelärarna att samspelet sker genom att integrera barnen med andra ålder. När barnen har fått goda och trygga relationer med varandra stärker de upp varandra och vill lära och utveckla varandra. I arbete med barn i förskolan jobbar förskollärarna mycket med ”kompisar” och hur samspelet sker med varandra.

5.2.3 Inbjudande miljö

Studiens tredje forskningsfråga: *Hur, anser åtta förskollärare att man som förskolepedagog kan bidra till en inbjudande miljö?* tolkas och besvaras i detta avsnitt. Empirin är ganska klara i sig självt, och bjuder på olika enkelt märkbara faktorer i sig själva.

Förskollärarens roll i den inbjudande miljö kan ses som en central kärna för att utveckla barns i lärande. En stark faktor i kategorin *Förskollärarens roll* är att förskollärarna använder leken som underlag i undervisningssyfte med hänsyn tagen till barns intressen och behov. Förskollärarens ansvar är att uppmuntra barns lek och organisera en god miljö för lärande och utveckling som tillåter lek. Där kan förskollärare se miljön utifrån barns perspektiv för att sedan skapa en lärorik miljö för barnen i samband med undervisningar och lek. I detta fallet använder förskolläraren sig av kommunikationen och att vara aktivt deltagande i leken, syftet är att skapa en bra miljö som skall vara tillgänglig för barnen och tillgodose deras behov och intressen. Förskollärare behöver ha en insyn i barns bakgrund och tidigare erfarenheter och kunskaper för att kunna erbjuda barnet goda förutsättningar i den pedagogiska miljön som utmanar och stimulerar barns lärande. Till det krävs bland annat att man som pedagog i sin roll ska vara skickliga och kunniga i sitt förhållningssätt. Med Vygotskjis sociokulturella perspektiv betonas kulturhistoriska teori, där fokuset framträder ytterligare som förtydligar bilden av kultursammanhang. Kultur tolkas av honom som samling av idéer, kunskaper, värderingar, och andra resurser som människor anskaffar genom interaktion med omvärlden. I kulturellt sammanhang ingår det fysiska redskap och artefakter som är fyllt av vardagen, där kommunikationen och samspel är ett viktigt redskap i kultursammanhang.

Ett inbjudande miljö innebär att förskollärarna ska delta i barnens lek och ha ett tillåtande förhållningssätt, samt att ge barnen tid och utrymme för lek utan avbrott. Lärande miljön är viktigt för barns lärande och utveckling, när det uppstår behöver närvarande pedagog med stort ordförråd och bekräftande förhållningssätt finnas tillgänglig för att vägleda barnen i den rådande miljön. Miljön på förskolan ska anpassas efter barnens behov och intresse som barnen befinner sig i. Det är viktigt att förskollärarna låter barnen aktivt delta i miljö utformningen och inreda miljön utifrån deras egna intressen. Bland annat är det viktigt att barnen använder sig av fantasi och kreativitet vid inredning av miljön.

Leken är ett viktigt redskap för att utveckla och lära barnen att träna samspelet och att vara tillsammans med andra, genom att agera och uttrycka sig i olika handlingar. Samspel och kommunikation är en viktig aspekt i den sociokulturella perspektiv.

5.3 Resultatsammanfattning

Svaren från åtta informanter kategoriseras inom fyra olika kategorier som belyser områdena lek, lärande, förskollärares roll i lek och lekmiljön. Dessa kategorier är således *Lustfylld lärande*, *en inbjudande miljö*, *förskollärares roll* och *lekens betydelse och samspel*.

Centralt i *Lustfylld lärande* är att lek är viktig för barns utveckling och lärande. Barn anses lära sig mycket och utveckla sina kunskaper och förmågor inom olika områden såsom språk och matematik när de samspelar med varandra i både fri och planerad lek.

En inbjudande miljö kännetecknas av förskollärares arbete med att skapa en god miljö med goda förutsättningar som tillåter lekens uppkomst för att främja barns lärande och utveckling. Förskollärarnas ger barnen möjlighet att delta i miljöns utformning att miljön ska utformas utifrån barns perspektiv.

Typiskt för *förskollärares roll* är förskollärarnas arbete i relation till barns lek. Här belyses förskollärarnas bidrag till lek och lärande och hur de genom lek och lärande medverkar till att barnen uppnår bästa möjliga resultat. Samtidigt vet förskollärarna när, och i vilka leksituationer de ska agera och stötta, och i vilka situationer de ska tillåta barnen leka själva.

Kärnan i *Lekens betydelse och samspel* är förhållandet mellan lekens betydelse och vikten av det samspel som uppstår i samband med leken. Det är viktigt att tillåta barn att leka utan att bli avbrutna eller distraherade och att leken ges stort utrymme på förskolorna eftersom samspelet som uppstår i samband med lek främjar barns kognitiva utveckling.

Denna empiri tolkad genom sociokulturell teori i kombination med Huizingas homo ludens-teori visar som svar på forskningsfrågorna att förskollärare betraktar barns lek som en central och viktig aspekt för deras utveckling och lärande. När barn leker utvecklar de olika förmågor såsom språkiga, kognitiva och emotionella förmågor. Dessutom samspelar barnen mycket i samband med lek, både med yngre och äldre barn och även förskolepedagog. Alltså anser förskollärare att barnen lär sig av sin omgivning och skapar förståelse för sig omvärld.

Förskollärare är betydelsefulla för barns lek, och kan både observera barnen när de leker själva i fri lek, eller delta och aktivt leka med barnen i planerad lek. Genom observationer och deltagande ser förskollärarna barnens intressen och behov, vilket utgör underlag arbetet med planering av aktiviteter och verksamhet. Dessutom ansvarar förskollärarna för att alltid tillåta barnen att leka var och när som helst i verksamheten och att arbeta för att locka barn till lek.

Miljöutformningen avgör hur och när barn kan leka och med vilka material. Barn är påhittiga och kan använda olika material för olika ändamål. Endast fantasin kan begränsa barnens lek. Att utforma verksamheten innebär att förskollärarna tar

hänsyn till flera faktorer såsom tillgång till varierat material, tid, utrymme och trygghet.

6 Diskussion

Diskussionskapitlet disponeras enligt följande: en resultatdiskussion där vi förbinder resultatet med det teoretiska ramverket som presenteras i kapitel 2 Bakgrund och diskuterar resultatets betydelse för den lilla världen och den stora. Denna diskussion vägar fram till en slutsats. Därefter noga granskar vi studien ur metodologisk aspekt. Rapporten avslutas med ett avsnitt om framtida forskning.

6.1 Resultatdiskussion

Empirin i föreliggande studie utgörs av fyra kategorier vilka är *Lustfylld lärande, en inbjudande miljö, förskollärarens roll och lekens betydelse och samspel*. Resultatet visar att alla dessa kategorier samverkar för att ge en helhetsbild av hur arbetet på förskoleverksamheten disponerat vad gäller barns lek och lärande. Förskolan är en viktig plats för barns samlärande, där barn får möjlighet att vidga sina sociala rammar och skapa nya kontexter tillsammans med andra barn och vuxna. I sådana mötesplatser kan barnens samspel med andra barn och vuxna leda till att barn lär sig av varandra och blir starka och utvecklar sina sociala relationer. Barnen kan även lära sig att i samband med konfliktsituationer hantera konflikter och utveckla sitt sätt att tänka genom att kommunicera och samspela, vilket forskarna Sheridan och Williams (2018) har tagit fasta på.

Vårt resultat visar att förskolläraarnas arbete förenklas när de deltar i, och/eller observerar barns lek, vilket ger förskollärarna ett underlag att i undervisningssyfte arbeta ifrån vid aktivitets- och verksamhetsplanering. Lek betraktas därmed som en viktig aspekt för barns lärande och utveckling. Deltagande i, eller observationer av, lek ger förskolläraren en inblick i vad varje enskilt barn är redan bra på och vad hen behöver hjälp med för att utvecklas. Därmed kan, åtminstone i någon mening, barns lek vara en viktig del av verksamhetens utveckling, varvid barnens roll i utvecklingsarbetet kan om polariseras till en högre nivå av aktivitet.

Løndahl och Greves (2015) forskning har visat att när förskollärare deltar i och/eller övervakar barns lek varar leken under längre tid och färre konflikter uppstår mellan barnen. Lillemyr, Søbstad, Marder & Flowerday (2011) betonar däremot att lek påverkar den sociala utvecklingen hos barnet eftersom barn genom lek tränar på att få, och ge, respekt till andra människor. Vårt resultat visar dock att konflikter som sker under lek är en viktig del av barns lärande. När konflikter uppstår använder barnen sig av kommunikation för att lösa konflikten. I samband med att barn löser konflikter lär de sig att förhålla sig till varandra och sin omvärld. De lär sig att använda språket för att dramatisera konflikten och förhandla och kompromissa om lösningen. Barn lär sig även att respektera och behandla varandra likvärdigt vilket innebär att barnen lär sig värdegrunder genom lek.

Engdahl och Ärlemalm- Hagsér (2015) har visat att pedagogiska förhållningssätt i lek hör till den pedagogiska miljön. Det handlar om att förskolläraren är närvarande och

lyhörd när hen observerar det som sker i rummet. Återigen belyses vikten av att förskollärare utgår från barnets perspektiv vid planering av verksamhetsmiljön. På så sätt kan förskollärarna få inblick i vad barnet behöver i sin miljö för att kunna utveckla och erbjudande en miljö som främjar barns lärande genom lek. En viktig del av förskollärarnas arbete i denna studie är att arbeta fram en inbjudande miljö som ökar barns lust och nyfikenhet för lek då lek kan uppstå var och när som helst. Rummen på förskoleavdelningarna konstrueras så att lek tillåts genom att rummet uppfyller olika funktioner. Det ska finnas tillgång till varierat och brett materialval på avdelningen. Dock ska detta anpassas till barnens ålder. Materialet som ska vara tillgängligt ska vara skraddarsydd efter barns behov, intresse och utvecklingsnivå. Det som tvååringar anser är utmanande är rutin/enkelt för femåringar. Därför dukar förskollärarna fram miljön så att den är inspirerande, lockar till lek och utmanande utifrån material och rumsutformning. För att bjuda in barn till olika sorters lek behöver förskollärarna locka barnen med inspirerande och stimulerande miljöer utifrån deras intressen och behov, Engdahl och Ärlemalm- Hagsér (2015) betonar vikten av.

Förutom rum och material är även tid en viktig aspekt i god miljö med goda förutsättningar för lek. Resultatet visar att förskollärare upplever att brist på tid är problematisk. Vid planerad lek kan faktorer som få antal förskollärare och många barn leda till att alla barn inte observeras tillräckligt för att deras behov och intresse synliggörs eftersom förskollärarna inte hinner med alla barn. Kragh-Muller, Ørsted Andersen och Veje Hvitved (2012) nämner tiden som ett viktigt element som är betydande för barns lek och lärande genom lek. Barn behöver hålla igång leken utan att bli avbrutna för att kunna koncentrera sig på leken och även för att förskolläraren ska hinna notera barnens erfarenheter, uppfattningar, behov och intressen, aspekter som synliggörs i leken. Detta ska vara grunden för verksamhetsplaneringen. I resultatet av föreliggande studie visas att förskollärare ofta behöver avbryta leken för att följa rutiner eller på grund av tidsbrist. Att avbryta leken orsakar att barn inte kan gå på djupet i sin lek. Detta i sin tur innebär att förskollärarnas arbete i denna studie inte uppfyller Kragh-Muller m. fl. (2012) uppfattning för det elementet är av betydelse för barns lek, vilket är att barn ges god tid på sig att leka oavbrutet. Dock visar denna studies resultat att rutiner är viktiga att följa och därför kan det vara viktigt att avbryta leken för att bland annat äta och få energi till att fortsätta leka eller för att följa verksamhetsplaneringen. Detta går däremot i enlighet med Hjort (1996) som menar att lek kan avbrytas men aldrig i onödan. Precis som Kragh-Muller m. fl. (2012) menar Hjort att leken behöver tid och utrymme för att utvecklas och att förskollärare inte kan planera in leken, istället ska förskollärarna vara flexibla och ge barn utrymme att leka när de har lust. Mat och vila är mänskliga nödvändigheter, därför är det viktigt att avbryta leken för att må bra. Här blir det att förskollärarna utgår istället från barnperspektivet, de gör det de tror sig veta är bäst för barnet.

Det är viktigt att förskolläraren utgår från barns perspektiv för att kunna planera sitt arbete efter vad barnet är i behov av och vad som intresserar barnet. Förskollärare som är medvetna om lekens roll i barns lärande kan tillgodose barns lärandeprocess genom att arbeta med det barnet visar intresse för och väcka barnens lust för att leka och utforska i samband med lek. Här synliggörs även de förutsättningar barnet är i behov av för att lära och utveckla sig, detta kan också vara underlag för hur

förskolläraren ska tänka för att skapa goda förutsättningar för att barnet ska stimuleras och utmanas i sin utveckling. Engdahls (2011) studie om utvecklingspedagogik att lärandemålen uppnås när förskolläraren kan arbeta för att lärandet kännetecknas av engagemang och nyfikenhet.

Förskollärare måste anpassa sitt arbetssätt och perspektiv så att det närmar sig eller helt utgå från barns perspektiv när de interagerar och samspekar med barnen i lek. Även Sheridan, Sandberg och Williams (2015) forskning har visat att förskollärare som utgår från barns perspektiv i sin pedagogiska roll kan lättare uppfatta det barnet ger uttryck för i syfte att utmana och stimulera barnets utveckling genom lek. Trots att förskollärare vill och planerar sina arbeten genom att utgå från ett barns perspektiv med varje enskilt barns behov och intressen i fokus så styr förskollärarna verksamheten utifrån sina egna perspektiv i alla fall. Ibland är barnen för små för att avgöra vad som är bäst för de, då är det viktigt att förskolläraren interagerar och styr utifrån vad hen tror är bäst för barnet (UNICEF Sverige, 2009). Arnér och Tellgren (2006) betonar att det kan finnas många kritiska aspekter i att förskollärare styr verksamheten och leken eftersom förskollärare kan sätta regler som begränsar barns lek och fantasi. Fantasi däremot är en nödvändighet för barns utveckling menar Vygotskji eftersom det hjälper barnet att begripa och förstå sin verklighet (Lillemyr 2013). Alltså är det viktigt att förskollärare alltid ska utgå från en barns perspektiv när barnen är tillräckligt mogna för att avgöra vad deras bästa är. Dock ska förskollärarna inte styra eller sätta regler som begränsar barns fantasi i lek. Mot denna bakgrund anser vi att det kan vara negativt att förskollärarna är deltagande i barns lek. Förskollärarna bör ha tillräcklig kunskap för att bedöma och avgöra när hen ska integrera och delta i lek samt när hen ska observera från avstånd för att inte störa eller avbryta barns lek.

6.1.1 Slutsats

Lek uppstår hela tiden, överallt och när som helst därigenom sker lärandet eftersom lärandet finns i allt barn gör. Genom leken upptäcker barnet sin identitet och sin omvärld och för ökad förståelse för hur hen förhåller sig till sin omvärld. Förskolläraren har en viktig funktion i barns lek och lärande. Genom att vara närvarande, observerande, stödjande och genom att konstruera en miljö som möjliggör lärandet genom lek uppfyller förskolläraren sin roll i att iaktta barns behov och intresse och planera aktiviteter och verksamheten utifrån dessa. Därför är det viktigt att förskolläraren, så långt som möjligt, utgår från barns perspektiv i sitt yrkesmässiga förhållningssätt. Studie bidrar till att öka kunskapen om hur lek och lärande inverkar och hur förskollärares yrkespraktik kan berika barns lärande genom att organisera och planera aktiviteter genom lek.

6.2 Metoddiskussion

Föreliggande studie har utgått från beprövad och accepterad metodologi. Studien har genomförts med hög noggrannhet enligt beskrivningen i metodkapitlet. Studiens svar på forskningsfrågorna samt proceduren till svaren är transparent beskriven. Alla källor i studien är refererade och forskningsetiska krav som berör studien är

uppfyllda. Pålitligheten och trovärdigheten är beskriven i följande avsnitt. Slutligen betraktar vi studien som korrekt genomförd.

6.2.1 Pålitlighet och trovärdighet

Föreliggande studie är förankrad i beprövad och accepterad metodologi, operationaliseringen är beskriven i detalj. Vi hävdar att resultatet är pålitligt eftersom sanningskriterier är uppfyllda och en redogörelse av reflexiviteten inkluderad. Valet av teoretiskt perspektiv och bakgrundslitteratur i denna studie är relevant för studiens ändamål och syfte. Det teoretiska perspektivet är grundat i väl etablerade samhällsfilosofers teorier.

Sanningskriterier

Sanningskriterier används vid tolkningsarbetet för att kunna iaktta och gradera sig självt och sitt arbete. Sanningskriterierna är *rimlighetskriteriet*, *korrespondenskriteriet* och *koherensskriteriet* (Tivenius, 2015).

Utifrån de resultat som vi har fått från studierna och de tidigare forskningarna som har genomförts inom området, anser vi att *rimlighetskriteriet* är uppfyllt. Studiens tolkningsarbete och resultat är rimliga i förhållande till de tidigare forskning där inga stora överraskningar har dykt upp.

De delar som finns i resultatet är tydliga, varför *koherensskriteriet* uppfylls. Vi anser att resultaten är artikulera på en abstraktionsnivå där det kan mötas i en jämförande diskussion som de terroristiska perspektiven. Detta innebär alltså att *korrespondenskriteriet* är uppfyllt.

Slutligen är även *koherensskriteriet* uppfyllt eftersom det finns en röd tråd genom hela uppsatsen där alla delar i studien hör ihop och kompletterar varandra så att uppsatsen förstås som en helhet. Uppsatsen tolkning är därav helhetligt och inte motsäger sig självt.

Reflexivitet

Vår resa genom denna studien var fullt av överraskningar. Vi har sett fenomenet lek med egna ögon fast vi hade ingen aning om innebörden av det, och vilken konsekvens den har utifrån pedagogisk syn för barns lek i förskolan. Vi har själva varit öppna inför resultatet. Samtliga svar har inte belyst de negativa aspekterna i förskollärarens deltagande i lek.

6.3 Framtida forskningsfrågor

Studien uppmärksammar vissa forskningsfrågor inom området lek och lärande. Det vore dock intressant att ställa fler, fördjupande frågor om hur förskollärare kan använda sig av lek i barns lärande genom dokumentationer, alltså hur kan pedagogisk dokumentation användas för att synliggöra barns lärande som sker genom lek.

En ytterligare fråga som vore intressant att studera vidare är om vilken roll föräldrasamverkan skulle kunna ha i barns lärande utveckling genom lek. Hur kan lek bidra till lärande med hjälp av föräldrasamverkan?

Sist men inte minst är frågan om i vilken ålder är barn tillräckligt mogna för att förskollärare ska utgå från barns perspektiv i verksamhetsplaneringen är väldigt viktigt och intressant att studera på ett närmare håll.

Referenser

- Arnér, E. & Tellgren, B. (2006). *Barns syn på vuxna – att komma nära ett barns perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Benn, S. (2003). Att upptäcka barns lärandeprocess. I I. Pramling Samuelsson & E. Johansson (Red.). *Förskolan – barns första skola*. (SS.105–120). Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber.
- Engdahl, I. (2011). *Toddlers as social actors in the Swedish preschool*. Doktorsavhandling, Stockholm: Stockholm Universitet, Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen. (Diss). Hämtad från: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-52643>
- Halldén, G. (2003). *Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp*. Pedagogisk forskning, 8(1–2), 12–23.
- Hjort, M-L. (1996), *Barns tankar om leken*. Malmö: Graphic Systems AB.
- Huizinga, J. (2004). *Den lekande människan*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Jensen, E. & Jensen, H. (2008). *Professionellt föräldrasamarbete*. Stockholm: Liber.
- Knutsdotter Olofsson, B. (1987). *Lek för livet*. Stockholm: HLS förlag.
- Knutsdotter Olofsson, B. (2003). *I lekens värld*. Stockholm: Liber.
- Knutsdotter Olofsson, B. (2015). Lek och Skapande. I I. Engdahl & E. Ärlemalm-Hagsér (Red.). *Att bli förskollärare, mångfacetterad komplexitet*. (ss.144–147). Stockholm: Liber.
- Kragh-Müller, T. (2012). Fri lek och lärande: Den vuxnas roll i leken och den goda lekmiljön. I G. Kragh-Müller, F. Ørsted Andersen & L. Veje Hvitved (red.). *Goda lärmiljöer för barn*. (ss. 29–35). Lund: Studentlitteratur.
- Lillemyr, O. F. (2013). *Lek på allvar – en spännande utmaning*. Stockholm: Liber.
- Lillemyr, O., Søbstad, F., Marder, K. & Flowerday, T. (2011). A multicultural perspective on play and learning in primary School. *International Journal of Early Childhood*, 43(1), 43–65.
- Lindqvist, G. (1996). *Lekens möjligheter*. Lund: studentlitteratur. ISBN91-44-61391-1
- Løndahl, K. & Greve, A. (2015). Didactic Approaches to Child-Managed Play: Analyses of Teacher's Interaction Styles in Kindergartens and After-School Programmers in Norway. *International Journal of Early Childhood*. 47(3), pp.461–479.
- Pramling Samuelsson, I. & Asplund Carlsson, M. (2014). *Det lekande lärande barnet: i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber.

- Sandberg, A. (2008). *Miljöer för lek, lärande och samspel*. Lund: Studentlitteratur.
- Sheridan, S., Sandberg, A. & Williams, P. (2015). *Förskollärarkompetens i förändring*. Stockholm: Studentlitteratur.
- Sheridan, S. & Williams, P. (red.) (2018). *Undervisning i förskolan* [Elektronisk resurs]: en kunskapsöversikt. Stockholm: Skolverket.
Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3932>
- Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan: Lpfö18*. Stockholm: Skolverket.
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken – Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.
- Tivenius, O. (2015). *Uppsatsens inre liv*. Lund: Studentlitteratur.
- Thulin, S. (2011). "Teacher talk and children's queries: Communication about natural science in early childhood education." Doktorsavhandling. Göteborg: Göteborgs universitet, Institution för pedagogik, kommunikation och lärande.
Hämtat från:
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/25276/3/gupea_2077_25276_3.pdf
- UNICEF Sverige (2009). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige.
- Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
<https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>
- Vygotskij, L. S. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.
- Yin, R. K. (2013). *Kvalitativ forskning från start till mål*. Lund: Studentlitteratur.
- Åkesson, E. & Granlund, M. (2015). Förskolans Miljöer: Förskollan en levd praktik. I I. Engdahl & E. Ärlemalm-Hagsér (Red.). *Att bli förskollärare, mångfacetterad komplexitet* (ss.61–70). Stockholm: Liber.
- Öhman, M. (2011). *Det viktigaste är att få leka*. Stockholm: Liber.
- Øksnes, M. (2011). *Lekens flertydighet: om barns lek i en institutionaliserad barndom*. Stockholm: Liber.

Bilaga 1

Intervjufrågor

1. Vad tänker du på när du hör ordet lek?
2. Beskriv vilken betydelse leken har för barn i förskolan?
3. Beskriv era barns lek i verksamheten utifrån lärandemålen?
4. På vilket sätt är förskollärare delaktiga i barnens lek?
5. Hur tänker du kring styrning i leken? Hur använder du leken för att utveckla barns lärande?
6. Vilken roll anser du att förskolläraren bör ha i barnens lek?
7. Anser ni att barn lär sig något genom lek? Beskriv i så fall vad?
8. Hur ser ni att inlärning sker?
9. Kan ni se skillnad på styrd och fri lek?
10. Hur skapar du förutsättningar för barns lek?
11. Anser du att det finns situationer där leken inte bidrar till lärande?
12. Hur och var anser du att barn lär sig i samspel med andra barn?
13. Hur stor del anser du att leken får i förskolans verksamhet?
14. Har du upplevt att det finns barn på avdelningen som inte leker? Hur hanterar ni det i så fall?
15. Hur tycker du att en pedagogisk miljö ska se ut så den stimulerar barns lek?
16. Hur vanligt är det med avbrott i barnens lek hos er?

Bilaga 2

Missivbrev

Hej!

Du tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning.

Vi är två studenter som studerar termin 7 på förskolläraryrket vid Mälardalens Högskola. Vi ska nu skriva det självständiga arbetet och valt att undersöka ett viktigt och outforskat område som är att leken leder till lärande vilket handlar om lek och lärande. Syftet med undersökningen är att fördjupa kunskapen om förskollärares syn på leken i förskolan.

Vi kommer att genomföra intervjuer med 8 förskollärare som beräknas ta cirka 30–45 minuter. Intervjuerna kommer att spelas in och transkriberas, samt med att intervjua frågor i syfte att öka studiens tillförlitlighet. Ni kommer ges möjlighet till att påverka det insamlade datamaterialet av intervjuerna genom att vi efter transkribering skickar ut dataunderlaget till er för att samla in eventuella synpunkter. Deltagande intervjupersoner och förskolors namn kommer fingeras, med hänsyn till att respondenternas identitet och personuppgifter skyddas och förblir fullständigt anonyma genom att vara helt konfidentiella.

Vi kommer att utgå från vetenskapsrådets etiska riktlinjer. Det innebär att ditt deltagande är helt frivilligt och att du själv bestämmer över din egen medverkan i studien. Du har rätten till att när som helst under intervjun välja att avbryta, utan någon specifik motivering. All hantering av insamlat datamaterial kommer hanteras varsamt och förvaras på ett sådant sätt att obehöriga personer ej kan få tillgång till materialet. Resultatet av De data vi samlar in kommer endast att användas till vårt berörda forskningssyfte, för att sedan analyseras av oss studenter enligt studiens syfte. Efter avslutad kurs kommer insamlat datamaterial raderas. Undersökningen kommer att presenteras i form av en uppsats vid Mälardalens högskola och läggas upp på databasen Diva. När uppsatsen publicerats i sin slutversion har ni möjlighet att ta del av resultatet och det färdiga arbetet.

Har ni några frågor eller funderingar hör er gärna av till oss!

Kontaktuppgifter:

Student: Mona Yousif Student: Rand Saeb Abdulahad

Tel: xxx-xxxxxxx Tel: xxx-xxxxxxx

Mail: myf16001@student.mdh.se Mail: rad17001@student.mdh.se

Vanliga hälsningar

Rand Saeb Abdulahad och Mona Yousif